

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

**МАТЕРІАЛИ
*XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих науковців***

**«НАУКА, ОСВІТА, СУСПІЛЬСТВО
ОЧИМА МОЛОДИХ»**

16 травня 2018 року
м. Рівне

ББК 72
УДК 001+37+316.3
Н-34

**НАУКА, ОСВІТА, СУСПІЛЬСТВО ОЧИМА
МОЛОДИХ: Матеріали XI Міжнародної науково–
практичної конференції студентів та молодих
науковців. - Рівне: РВВ РДГУ.- 2018.- 356 с.**

Програмний комітет:

Постоловський Руслан Михайлович – кандидат історичних наук, професор, ректор РДГУ –
голова оргкомітету;

Дейнега Олександр Вікторович – кандидат економічних наук, професор, проректор з наукової
роботи РДГУ – заступник голови оргкомітету;

Тимошук Олександр Станіславович – кандидат педагогічних наук, доцент – заступник
голови оргкомітету;

Батишкіна Юлія Валеріївна – кандидат технічних наук, доцент;

Виткалов Сергій Володимирович – кандидат мистецтвознавства, доцент;

Гон Максим Мойсейович – доктор політичних наук, професор;

Кирильчук Олександр Миколайович – кандидат філологічних наук, доцент;

Михальчук Роман Юрійович – кандидат історичних наук, доцент;

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор;

Петрівський Ярослав Борисович – доктор технічних наук, професор;

Сяський Андрій Олексійович – доктор технічних наук, професор;

Трофімчук Володимир Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент;

Панасюк Віктор Миколайович – здобувач ступеня PhD;

Поліщук Ольга Павлівна – здобувач ступеня PhD;

Биков Олександр Володимирович – здобувач вищої освіти IV курсу історико-соціологічного
факультету;

Бортник Леонід Васильович – здобувач вищої освіти IV курсу фізико-технологічного
факультету;

Зайченко Сергій Вікторович – здобувач вищої освіти IV курсу фізико-технологічного
факультету.

Важлива інформація: відповіальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та
дотримання норм академічної доброчесності несуть автори публікацій. Оргкомітет конференції
залишає за собою право незначного редагування та скорочення поданих для публікації чи
опубліковання матеріалів.

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол №4 від 26.04.2018р.)

педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2014. – С. 8-15.

8. Максимова О. О. Формування дошкільної компетенції дитини дошкільного віку / О. О. Максимова. // Педагогічні науки. – 2016. – С. 46–50.

РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Гречун І. П., здобувач вищої освіти

Маліновська Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

Розвиток української держави зумовлює необхідність виховання нового типу особистості з високим рівнем духовності і культури, спроможної самостійно приймати нестандартні рішення, здійснювати вільний вибір, творчо мислити, гнучко реагувати на зміни обставин і самій їх творити. Цим параметрам відповідають творчі якості людини, які мають стати предметом цілеспрямованого виховання і розвитку.

Головною тезою системи освіти сьогодні є положення, за яким педагогічний процес ґрунтуються на психології розвитку дитини, а точкою відліку в оновленні змісту, форм і методів навчання та виховання є ідея цінності її як творця. Вирішального значення набуває проблема виявлення та забезпечення сприятливих умов для особистісного становлення, творчої самореалізації дитини, формування у неї активно-пізнавального, творчого ставлення до реального світу, уміння успішно орієнтуватися в усьому розмаїтті предметів та явищ, озброєння способами діяльності, стратегіями мислення.

Значущість і актуальність проблеми розвитку дитячої словесної творчості, розкриття і максимальної реалізації творчих здібностей кожної особистості підкреслюється у державних документах: Національній доктрині розвитку освіти в Україні, законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про мову», Базовому компоненті дошкільної освіти тощо.

Творчість – одна з найзмістовніших форм психічної активності. Її можна розглядати як універсальну здібність, що забезпечує успіх різноманітної діяльності дітей [4].

Сучасні дослідники підкреслюють величезний вплив творчості на становлення повноцінної особистості, здібностей дитини, її потреб та мотивів поведінки. Дошкільний вік визначається вченими як особливо сприятливий для розвитку творчості, у тому числі й мовленнєвої (В. Белкіна, Н. Ветлугіна, Л. Виготський, Н. Георгян, В. Давидов, О. Дронова, О. Запорожець, Д. Ельконін, В. Кудрявцев, В. Моляко, Н. Орланова, Т. Пироженко, В. Сухомлинський, О. Ушакова та ін.) [2].

Мовленнєвотворча діяльність як складний вид творчої діяльності посідає особливе місце серед творчих проявів дошкільників і потребує взаємодії різних психічних функцій. Проблема розвитку мовленнєвотворчої діяльності через складність і багатогранність природи мовленнєвих явищ дотична до педагогіки і психології, лінгвістики, психолінгвістики та літературознавства.

Словесна творчість – вищий щабель мовленнєвотворчої діяльності – визначається багатьма вченими як один із видів художньої творчості, що виникає під впливом творів мистецтва, а також вражень від навколишнього життя і характеризується самодостатністю, знаходить втілення у створенні дітьми різних типів усних зв'язних висловлювань.

Словесна творчість ґрунтуються на досягненнях, знаннях, досвіді дитини, які вона здобула у процесі навчання. Для виникнення та активізації художніх проявів дітей необхідно створити сприятливі умови, занурити їх у світ творчості, оточити необхідними художніми матеріалами, урізноманітнити художній, естетичний, емоційно-чуттєвий досвід.

Одним із ефективних засобів розвитку мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку виступає казка – «епічне оповідання чарівно-фантастичного, алгоритичного і соціально-побутового характеру із своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному відкриттю негативних образів, часто гротескному зображенням їх взаємодії» [6, с. 87].

У фольклорному жанрі казка посідає почесне місце. Вона дозволяє дитині в особливій метафоричній формі пізнати для себе специфічні дитячі теоретичні питання про світ, про добро і зло, вирішити проблему невизначеності, (прогнозувати події, будувати власну поведінку на основі міфологічної картини світу) [5].

Зміст казки спонукає дітей до активної діяльності: погратися, вирізати, наклеїти, намалювати, прикрасити, відтворити епізод казки за допомогою міміки і жестів. Активна діяльність дітей розвиває дрібну моторику руки, творчі здібності.

Казкові тексти розширяють словниковий запас, допомагають правильно будувати діалоги, розвивають зв'язне і логічне мовлення, збагачують його образність, емоційність. За допомогою казок широко використовуються видові та родові узагальнювальні поняття, активізується словник дітей за допомогою іграшок, ілюстрацій.

Аналіз психологічно-педагогічних досліджень доводить, що казка є засобом багатовекторного впливу на особистість дошкільника (М. Бахтін, А. Богуш, А. Бородич, Н. Ветлугіна, О. Запорожець, Н. Карпинська, М. Кисельова, Є. Лукіна, Л. Пеньєвська, Л. Рувінський, Л. Славина, Є. Фльорина, Н. А. Циванок та ін.). Широко представлені в літературі різні методики роботи з казкою (Т. Зінкевич-Євстигнєєва, О. Копилова, Я. Обухов, А. Пасічник, Н. Сакович, Р. Ткач, Т. Травіна, Л. Фесюкова, Є. Чех та ін.) [1].

Метою дослідження було теоретичне обґрунтування та експериментальна апробація методики розвитку словесної творчості дітей старшого дошкільного віку засобами казки.

Констатувальний етап експерименту передбачав з'ясування наявного рівня розвитку словесної творчості у старших дошкільників. Було визначено критерії та показники словесної творчості дітей. Когнітивно-інформаційний критерій характеризувався такими показниками: обізнаність з українськими народними та авторськими казками, наявність знань про структурні компоненти казки, знання основних жанрових ознак казки. До показників креативно-мовленнєвого критерію належали: самостійність складання дітьми сюжетів казкових ситуацій; семантична гнучкість –

здатність бачити об'єкт під новим кутом зору, знаходити можливості його нового використання, розширювати функціональне застосування на практиці; креативність, зокрема свобода комбінування уявлень, готовність до багатоваріантного розв'язання творчого завдання, оригінальність задуму. Відповідно до визначених критеріїв та показників було підібрано експериментальні завдання.

На основі отриманих експериментальних даних було визначено три рівні розвитку словесної творчості у старших дошкільників: високий, середній та низький.

Переважна більшість вихованців, на яких поширився експеримент (58,3% – в ЕГ і 73,9% – в КГ), виявили середній рівень розвитку словесної творчості. 37,5% дітей експериментальної і 17,4% – контрольної груп знаходилися на низькому рівні розвитку словесної творчості. Лише 4,2% дітей в експериментальній та 8,7% дітей в контрольній групах виявили високий рівень розвитку словесної творчості.

Виходячи з результатів констатувального етапу, було визначено такі педагогічні умови розвитку словесної творчості дітей старшого дошкільного віку: врахування вікових особливостей сприйняття дітьми художніх творів, зокрема казок; використання різних методів та прийомів роботи з казкою; особистісно-орієнтований підхід; позитивно-емоційні стимули мовленнєвої активності дітей на занятті.

При побудові роботи з дітьми спиралися на дидактичні принципи: природовідповідності, всебічного розвитку особистості, співробітництва, емоційної насиченості занять, виразності мовлення, творчої активності та самостійності.

На формувальному етапі розробили експериментальну методику розвитку словесної творчості старших дошкільників засобами казки, яка складалася з трьох взаємопов'язаних етапів: когнітивно-збагачувального, мовленнєво-репродуктивного та мовленнєво-кreatивного.

Перший етап – когнітивно-збагачувальний. Його метою було знайомлення дітей з текстами народних та авторських казок (українських і зарубіжних), збагачення словника дітей образними виразами, текстами зачинів і кінцівок, ознайомлення з жанровими ознаками казки. Зміст роботи: читання і розповідання казок, бесіда за змістом прочитаного, порівняльний опис герой казок, розповідь від першої особи – героя казки. Провідною формою роботи на першому етапі експерименту були заняття з художньої літератури.

Безпосередня робота з казкою передбачала: виразне розповідання казки; дотримання «хвилинки тиші» для емоційного переживання дітьми змісту казки; вільне коментування дітей, розповідання за змістом казки – словесні інтерпретації пережитого сюжету; практична робота за змістом казки – малювання, аплікація, ліплення, художня праця, створення колажів тощо.

Для ознайомлення дітей з казкою як літературним жанром було використано так званий «казковий будинок». Частини будинку асоціювали зі структурними елементами казки, де фундамент – це зачин казки, те, що спричиняє подальші події. Стіни – основна частина, розвиток дії. Дах – це кульмінація, найважливіший момент. Димохід (комин) – це закінчення, логічне завершення казки.

Використання «казкового будинку» сприяло легшому запам'ятовуванню сюжету та допомагало дітям під час переказу. Для закріплення матеріалу діти малювали власні будинки і на їх основі вигадували нове закінчення до казки.

Метою другого, мовленнєво-репродуктивного етапу було стимулювання дітей до відтворення змісту казок, переказу розповіді. Цьому сприяло проведення системи ігор за змістом казок та ігрових мовленнєвих вправ, основною метою яких було стимулювання дітей до відтворення змісту казок.

Для розвитку асоціативного мислення та пам'яті дошкільників нами були використані прийоми mnemonicікі, ефективність застосування яких полягала в спрощенні процесу запам'ятовування, збільшенні обсягу пам'яті завдяки упорядкуванню інформації у вигляді комплексних візуальних образів. Оскільки в дітей дошкільного віку переважає наочно-образна пам'ять, процес запам'ятовування та відтворення сюжету казок з використанням mnemonicіків відбувався значно легше, а отримані знання засвоювалися на тривалий період часу.

Провідною педагогічною умовою на цьому етапі дослідження була визначена максимальна мовленнєва активність дітей.

Третій, мовленнєво-кreatивний етап дослідження передбачав активізацію творчих проявів дітей шляхом зміни сюжетів знайомих казок. Його мета – самостійне створення дошкільниками творчих розповідей за казковими сюжетами, створення ігрових казкових ситуацій.

Педагогічними умовами на цьому етапі експерименту виступили: максимальна мовленнєва активність дітей, стимулювання творчого мовленнєвого самовираження і створення ситуацій успіху.

Серед методів роботи з казкою використовували: придумування продовження казки, зміну кінцівки, спільне розв'язання проблемного питання, поставленого до казки, зміну ситуацій у знайомих казках, зміну характерів персонажів казки, складання казки з персонажами з інших казок, складання казок про фантастичні країни [7].

Мовленнєво-кreatивний етап дослідження стимулював творче мовленнєве самовираження старших дошкільників.

Таким чином, розроблена експериментальна методика, яка передбачала систематичне використання різноманітних методів та прийомів роботи з казкою у певній дидактичній послідовності, викликала позитивні зрушенні у розвитку словесної творчості дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Арановська-Дубовис Д. М. Роль казки в психічному розвитку дитини-дошкільника / Д. М. Арановська-Дубовис, Є. В. Заїка, Є. О. Цопа // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 3. – С. 10.
2. Гавриш Н. В. Розвиток художньо-мовленнєвої діяльності в дошкільному віці. Монографія. / Н. В. Гавриш. – Донецьк: ТОВ «Лебідь». – 2001. – 218 с.
3. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. В. Гавриш. – Посібник. – К. – 2005. – 128 с.
4. Дитина у сучасному соціопросторі : навчальний посібник / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, І. М. Біла [та ін.]; за ред. Т. О. Піроженко. – К.: Імекс-ЛТД. – 2014. – 272 с.